

N:o 115.

Af Herr **S. Axell**: *Om underdånig skrifvelse angående beredande af flere lärotimmar för naturalhistoriens studium vid rikets elementarläroverk.*

Från de allmänna läroverken såväl som från universiteten har under flere år klagomål försports öfver olägenheterna deraf att undervisningen i *naturalhistoria* afslutas med sjetten klassen, alltså *två år före skoltidens slut*. Ehuru denna anordning redan föreskrifves i 1859 års skolstadga synes den likväl först efter år 1863 hafva blifvit allmännare genomförd, antagligen af skäl att naturalhistoria ingick som examensämne i studentexamen, så länge denna aflades vid universiteten. Åtminstone i de 18 läroverk, hvilkas program jag varit i tillfälle att genomgå från denna tid, har naturalhistorien varit undervisningsämne äfven i skolans högsta klasser.

Befogenheten af dessa klagomål, hvilka således datera sig från tiden efter 1863 *har också blifvit erkänd vid alla de tillfällen*, då komiterade, Utskott eller Riksdagen sjelf varit hörda öfver frågan. Den komité, som på Riksdagens framställning af Kongl. Maj:t år 1870 tillsattes för revision af gällande läroverksstadga, föreslog, att naturalhistoria skulle läsas till skoltidens slut och ingå med två timmar i veckan under de fyra sista åren, *detta å både klassiska och reala linien* (jmför Betänkandet sidd. 60, 61, 70, 71, 207). I strid häremot förklarade Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet i bilagan till Kongl. Maj:ts proposition af den 30 Januari 1873 angående elementarläroverken, sin afsigt vara den att för klassiska linien A (der *grekiska* läses) utesluta *naturvetenskap* och för den reala linien *naturalhistoria* från de högre afdelningarnes läseschema. Riksdagen remitterade propositionen till ett särskildt Utskott, som på anförda grunder (sidd. 13, 14) uttalade sig mot denna åtgärd.

Bih. till Riksd. Prot. 1879. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 13 Häft. 1

Riksdagen sjelf beslöt i enlighet med Utskottets förslag att i underdånig skrifvelse af den 24 Maj 1873 anhålla

»det Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande huruvida icke undervisning i naturalhistoria i elementarläroverkens högre klasser bör meddelas å alla linierna dock utan att upptagas såsom examensämne i mogenhetspröfningen å linien A».

I det »förslag till stadga för rikets allmänna läroverk» som år 1874 af utsedde komiterade utarbetades enligt förelagda, af Riksdagen gillade grunder, erhöill naturalhistorien å klassiska linien B två timmar i veckan under de fyra sista åren. Äfven å reallinien skulle undervisning deri fortgå genom hela gymnasialafdelningen (tre år) men med en timme i veckan. I fråga om klassiska linien A hade dock intet afseende blifvit fästadt vid Riksdagens uttalade önskan. Ingen undervisning i naturalhistoria var för denna linie *under de fyra sista skolåren* bestämd.

Enligt alla dessa förslag, Kongl. Maj:ts Proposition af år 1873 deri inbegripen, skulle sålunda naturalhistorien läsas till skoltidens slut, *åtminstone å latinliniens ena afdelning*.

Man kunde deraf anse sig hafva berättigad anledning förmoda att i den nya, länge motsedda skolstadgan, som i början af innevarande år kom till allmänhetens kännedom (kontrasignerad af Statsrådet F. F. Carlson) åtminstone *denna* åtgärd, hvilken enstämmigt påyrkats af alla instanser, hvilka frågan genomgått, skulle vara vidtagen. Men långt derifrån; naturalhistorien skall å nämnda linies båda afdelningar fortfarande avslutas med 6:te klassen. Och icke nog härmed, *naturalhistoriens ställning å nämnda linie har blifvit ganska mycket ofördelaktigare än enligt hittills gällande skolstadga af 1859 med ändringar af 10 Mars 1869*.

I den nyutkomna stadgan äro tvenne timmar hvarje vecka anslagna i 6:te klassen åt naturalhistoria och fysik tillsammans, hvilken tid, då särskilda bestämmelser derom ej finnas föreskrifna, i allmänhet torde så fördelas, att hvarterdera af dessa ämnen erhålla *en* timme i veckan. I den förra stadgan voro i nedre sjetten klassen *två* timmar anslagna åt naturalhistorien. Den nya stadgan anslår i 4:de och 5:te klasserna två timmar i veckan åt »naturlära». Naturläran omfattar derstädes — utom läran om växt- och djurriket — i fjerde klassen: de första elementen af fysik och kemi; i femte klassen grundragen af geologi och astronomi. Under sådana förhållanden kan icke mera än *en* timme beräknas åt naturalhistorien i dessa klasser. Enligt förut gällande stadga lästes natural-

historia två timmar i veckan i båda dessa klasser. *Ifrågavarande ämne har alltså genom läroverksstadgan af 1 November 1878 förlorat ungefär en timma i veckan i hvardera af klasserna 4, 5 och 6,1.*

Någon ersättning härför kan visserligen anses hafva blifvit vunnin genom föreskriften om »inledning till djur- och växtrikets kännedom» såsom läroämne för första klassen (2 timmar naturlära). Detta uppväcker dock ingalunda hvad som förlorats, ty en undervisningstimme i de högre klasserna, der lärjungarne äro mera utvecklade, har långt större betydelse för ett ämnes studium än många timmar i skolans lägsta klass.

Genom det nu anförda har jag sökt visa att Riksdagens och sakkunniges uttalade mening till förmån för naturalhistoriens ställning såsom undervisningsämne inom våra elementarläroverk icke blifvit vederbörligen beaktad i vår nya läroverksstadga. Tvärtom blir kunskapen i detta ämne genom denna tvingad att taga ett icke litet steg — *baklänges*. Jag vill icke upprepa de skäl och grunder, hvilka af komiterade, af Särskilda Utskottet, af Riksdagen sjelf, med så mycken styrka framhållits för behofvet af ett motsatt tillvägagående. Jag tillåter mig blott att fråga: är detta den rigtning, i hvilken vi skola reformera vår elementarundervisning? Är detta vår tids rigtning eller skola vi äflas att kämpa mot densamma? Skola vi rigta ett hugg mot de vetenskaper på hvars fält vårt folk och dess furstar inom vetenskapen hafva skördat sina största, snart sagdt enda lagrar?

Sådan synes emellertid den mening vara, som funnit sitt uttryck i den nya skolstadgan. Af den del af Sveriges skolungdom, hvilken erhåller fullständig elementarundervisning, skola *alla humanister*, hvilka t. ex. vårterminen 1878 utgjorde 84,5 procent af hela antalet lärjungar, lära sig anse naturalhistoria som ett ämne, hvars studerande utan olägenhet kan afslutas på ett skolans lägre stadium. Man skulle lättare kunna fatta af denna obenägenhet att tillgodose naturalhistoriens intresse, om några större svårigheter ställt sig i vägen för en åtgärd i detta syfte. Men härvid möter oss den öfverraskningen, att hellre äro att gifva naturalhistorien en timme i veckan i skolans högsta klass, har man derstädes å linien B anslagit *två* timmar till »välskrifning och teckning». Man tänke sig skolans äldsta ynglingar måhända nödsakade att välskrifva efter forskrift för att varda sysselsatta under skoltimmarna, under det att Linnés och Nilssons vetenskaper icke kunna finna rum bland undervisningsämnena. Det förefaller som om »välskrifningen» och äfven teckningen borde kunna afstå åtminstone *en* af sina *tvenne* timmar i veckan. Ock dock är detta icke den enda utvägen. Franska och matematik hafva hvardera i 7:de klassen ehållit en timme mera å linien B än å linien A.

Onekligen skulle äfven något af dessa ämnen utan synnerlig olägenhet kunna afstå en timme å naturalhistorien.

Men äfven om man vore nödsakad att låta den kära klassiciteten maka åt sig en smula för att lemna rum åt kunskapen om naturen — hvilket möjligen icke kan undvikas å linien A — skulle detta verkligen vara så betänkligt? Skulle väl grekiskans studium lida så svårt, om dess 6 timmar i veckan på denna linie nedsattes till 5? Och är förlusten af *en* timme af 6 för grekiskan att jämföra med ett totalt upphörande af undervisningen i kännedomen om djur- och växtriket? Ja, så hafva de auktoriteter, hvilka utarbetat 1878 års skolstadga, ansett. Men sådan var icke Riksdagens åsigt år 1873, och sådan, hoppas jag, är icke heller denna Riksdags mening. Sveriges folk och Sveriges Riksdag ära nu Linnés minne genom att resa hans bildstod och att tillvarataga de minnesmärken som ännu finnas kvar på den plats, der han lefde och verkade. Jag kan icke tänka mig, att vi samtidigt skulle stillatigande åse att studiet af de vetenskaper, åt hvilka han egnade sitt lif och sitt snille, lider men och afbräck i våra skolor.

På grund af det anförda vågar jag därför vördsamt föreslå:

att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande,

dels huruvida icke naturläran kunde erhålla ytterligare en timme i veckan i elementarläroverkens 4:de, 5:te och 6:te (nedre) klasser,

dels huruvida icke undervisning i naturalhistoria bör meddelas i elementarläroverkens högsta klass äfven å latinliniens båda afdelningar.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.

Stockholm den 27 Januari 1879.

Severin Axell.